

Практика використання інноваційних освітніх технологій у навчально-виховному процесі вищого професійного училища

У статті розкриті особливості використання інноваційних освітніх технологій у навчально-виховному процесі вищого професійного училища, проаналізовані проблеми, з якими стикається педагогічний колектив в умовах інноваційного розвитку навчального закладу та оптимізації освітнього процесу.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, педагогічні технології, педагогічна інноватика, інноваційні освітні технології.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Неперервність освіти на початку ХХІ ст. зумовлює необхідність посилення ролі професійно-технічної освіти як динамічної системи, що здійснює активний вплив на подальший розвиток економіки, забезпечує випереджувальну професійну підготовку, наступність і взаємозв'язок усіх видів і рівнів професійної освіти.

Науково-технічний прогрес, широке запровадження наукоємких, інформаційних технологій потребують значного підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників, її фундаменталізації та гнучкості.

У Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні визначені пріоритетні напрями розвитку професійної освіти: інтелектуалізація професійної освіти, впровадження в навчально-виробничий процес науково-технічних досягнень та новітніх технологій; особистісно орієнтований підхід у професійному навчанні та вихованні; розвиток ринку освітніх потреб з професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації громадян відповідно до сучасних вимог ринку праці; розвиток соціального партнерства; модернізація інформаційного, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення професійної освіти; міжнародне співробітництво.

Модернізація професійної освіти спрямовується на створення необхідних умов для інноваційного розвитку професійного навчання різних категорій населення, зокрема в професійних навчальних закладах різних типів, форм власності та підпорядкування, на виробництві тощо; забезпечення якісної професійної підготовки кваліфікованих робітників для галузей економіки, малого і середнього підприємництва з урахуванням потреб ринку праці [4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій... Проблемам інноваційного розвитку професійно-технічної освіти присвячені праці Н.І. Бугай, Р.С. Гуревича, Н.Г. Ничкало, В.В. Олійника, В.В. Паржницького, В.О. Радкевич, О.І. Щербак та ін.

Дослідники Л.І. Даниленко, І.М. Дичківська, О.І. Когут, Н.І. Островерхова, О.С. Падалка, І.П. Підласий та А. І. Підласий, О.М. Пехота, Г.С. Сазоненко, Г.К.Селевко, С. Л. Сисоева, Щуркова Н. Е. та ін. приділили увагу визначенню змісту сутності понять «педагогічна технологія», «освітня технологія», «педагогічна інноватика», «інноваційні педагогічні технології» з позицій гуманізації освітніх систем, особистісно орієнтованого навчання та виховання, метою яких є гармонійний розвиток особистості дитини і дорослого.

Формулювання цілей статті, постановка завдання... Однією з особливостей навчально-виховного процесу професійно-технічного навчального закладу в сучасних умовах є те, що навчальні заклади мають право самостійно обирати форми і методи організації навчально-виховного процесу, а інженерно-педагогічні працівники самостійно визначати засоби і методи навчання та виховання з урахуванням концептуальних положень загальної педагогіки та методики навчання.

Вся навчально-виховна і виробнича діяльність учнів спрямовується на формування в них високої професійної майстерності, відповідального ставлення до наслідків своєї праці. Рівень професіоналізму, моральної і загальної культури майбутніх робітників залежить від творчого пошуку та співпраці інженерно-педагогічного і учнівського колективів. Неабияка роль в цьому процесі належить використанню інноваційних освітніх технологій навчання, професійній майстерності педагогів, творчому підходу до організації навчально-виховного процесу.

Вклад основного матеріалу... Як відомо, професійно-технічна школа є одним із різновидів соціальних інститутів (виховних, культурних), що створені в нашому суспільстві для соціалізації підрастаючого покоління та передавання йому культурних цінностей людства. Головною функцією профтехосвіти є процес формування особистості підлітка, адаптування його до життя в суспільстві, що здійснюється шляхом його навчання та залучення до праці, культури.

Як зауважує Р.С. Гуревич, пошук шляхів удосконалення якості підготовки фахівців у ПТНЗ примушує навчальні заклади переглядати не лише зміст освіти й навчання, а й технологію освітнього процесу. Розробка нових методик викладання, прийомів і засобів навчання, створення нових форм організації навчального процесу відкриває значні можливості для впровадження науково-технічного прогресу в нові технології навчання.

Упродовж останнього часу значного поширення у психолого-педагогічній науці набув напрям, що розглядає навчальний процес з позицій педагогічної технології. І, незважаючи на різноманітні тлумачення поняття «педагогічна технологія», йдеться щоразу про визначення таких дидактичних підходів та засобів, які могли б перетворити навчання на виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом [1, 42-51].

Поняття "педагогічна технологія" останнім часом дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти — "педагогічна технологія", "технологія навчання", "освітні технології", "технології в навчанні", "технології в освіті" — широко використовуються в спеціальній літературі і мають понад 300 формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу.

О.М. Пехота здійснила ґрунтовний аналіз сутності явища «педагогічна технологія» і зробила висновок, що

«педагогічна технологія» об'єднує і нові концепції процесу навчання, і проблему взаємовпливу нових засобів та методів навчання, і використання системного підходу до організації навчання. Дослідниця наводить визначення сформульоване П. Д. Мітчеллом: «Педагогічна технологія є галузь досліджень і практики (у межах системи освіти), що має зв'язки (відносини) з усіма аспектами організації педагогічних систем і процедурою розподілу ресурсів для досягнення специфічних і потенційно відтворюваних педагогічних результатів», і вважає його вдалою спробою об'єднання всіх відомих визначень педагогічної технології, яка дала змогу автору сформулювати основне завдання педагогів-технологів: оптимальний розподіл людських, матеріальних і фінансових ресурсів для одержання бажаних педагогічних результатів [6, 16-20].

За визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія — системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти. Ми поділяємо думку О.І. Когут про те, що це визначення найбільш адекватно відображає суть явища. Такої думки дотримуються вчені В. Бондар, С. Гончаренко, А. Насімчук, О. Падалка та інші [3, 8].

Поняття «освітня технологія» вживається тоді, коли мова йде про загальну стратегію розвитку певного освітнього простору, отже вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога з учнем.

Педагогічна технологія відображає послідовність реалізації освітньої технології і будується на знанні закономірностей функціонування системи "педагог – середовище – учень" у визначених умовах навчання (індивідуального, групового, колективного, масового, тощо). Їй притаманні загальні риси і закономірності реалізації навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета (технологія модульного, проєктивного, індивідуального навчання, рівневої диференціації тощо).

Педагогічна технологія може містити в собі інші спеціалізовані технології, застосовувані в інших галузях науки і практики — електронні і нові інформаційні технології, поліграфічні, валеологічні тощо [6, 11-23].

Нові завдання освіти у ХХІ столітті вимагають застосування в широкому масштабі інноваційних педагогічних технологій, що базуються на фундаментальних епістемологічних та герменевтичних аспектах педагогіки і дидактики, пов'язаних з мистецтвом розуміння та високою комунікативною культурою. Органічною стає потреба у конституюванні множинності освітніх траєкторій, для яких характерна варіативність методик, що активізують розумову діяльність та творчо організують освітній простір [5, 16].

Розвиток педагогічної інноватики в Україні пов'язаний із масовим громадсько-педагогічним рухом, спричиненим суперечностями між суспільними потребами щодо розвитку і функціонування навчально-виховних закладів і реальним буттям навчально-виховної справи.

Як зазначає І.М. Дичківська, педагогічна інноватика полягає у постійному пошуку і впровадженні нових максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов, активної діяльної, творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, бо вона ще в юному віці з допомогою вчителя пізнала, створила себе, навчилася володіти собою. Педагогічна інноватика передусім спрямована на забезпечення адекватності навчально-виховного процесу і його результатів вимогам суспільства [2, 19].

Підласий І. П., Підласий А. І. вважають, що інновації — це й ідеї, і процеси, і засоби, і результати, взяті в єдності якісного вдосконалення педагогічної системи [7,3].

Інновації — вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності [8,7].

У педагогіці поняття «інновація» вживають у таких значеннях:

- форма організації інноваційної діяльності;
- сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти;
- зміни в освітній практиці;
- комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень;
- результат інноваційного процесу [2,21].

Таким чином, інноваційні освітні технології – це модель оптимальної спільної діяльності педагога та учня, спрямована на реалізацію навчально-виховного процесу з обов'язковим забезпеченням комфортних умов викладання і навчання та орієнтацією на особистість учня.

Серед інноваційних освітніх технологій, які можуть бути використанні у професійно-технічному навчальному закладі можна виокремити наступні:

- 1) загально-педагогічні технології: розвиваюче навчання, модульно-рейтингова система навчання, різнорівневе навчання, вальдорфська педагогіка (гуманістичні ідеї), організація пізнавальної діяльності, особистісно-орієнтовані педагогічні ситуації;
- 2) локальні педагогічні технології: проблемно-пошукова діяльність, створення ситуації успіху, індивідуалізація навчання;
- 3) частково-педагогічні технології: технологія розвитку творчості учня, навчальне проєктування;
- 4) інформаційно-комунікаційні технології: навчання за допомогою комп'ютерів та комп'ютерних комунікацій, інформатизація навчання, мультимедійне навчання, телекомунікаційні технології.

Більшість цих технологій активно впроваджуються у навчальний процес ПТНЗ, зокрема у Вищому професійному училищі №25 м. Хмельницького.

Наш досвід свідчить, що найбільш цікавими та результативними для системи ПТО є такі педагогічні технології, як кооперативне і проєктне навчання, перевагою яких є підготовка відповідальних, творчих, активних особистостей.

Результатами такого навчання є: *позитивна взаємозалежність* (кінцевий результат залежатиме не від одного учня, а від групи, яка колективно вирішує ту чи іншу проблему); *особиста відповідальність* (підготовка одного учня до вирішення проблеми впливатиме на кінцевий результат колективу); *набуття соціальних навичок* (учні вчать працювати в колективі, спілкуватися, допомагати один одному опанувати матеріал, разом вирішувати проблеми, досягати кінцевої мети).

Залежно від обсягу навчального матеріалу, важливості його засвоєння, відпрацювання навичок педагогі активно застосовують такі методи навчання, як командні ігри, тести, тренінги, групові дослідження. Великої уваги заслуговують ділові ігри, які дають учням змогу якнайкраще проявити свій професіоналізм, компетентність, уміння застосовувати здобуті знання. А переваги групового дослідження полягають у тому, що у навчанні учнів складається ситуація, яка може трапитися в житті, між теорією і практикою встановлюється тісний зв'язок – учні вчать використовувати здобуті знання у професійній сфері (вибір різних методів вирішення тієї чи іншої проблеми, послідовне моделювання виробничих ситуацій, що вимагають від учнів пошукових зусиль, спрямованих на пошук оптимальних шляхів розробки проєктів та їх впровадження тощо), виявляють самостійність у роботі, розвивають творчу та пізнавальну активність, логічно мислять.

Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. Вміле поєднання індивідуальної та групової організації навчальної діяльності допомагає успішному навчанню учнів, їх активність і самостійність підвищують ефективність уроку.

При індивідуальній роботі кожен учень працює самостійно, темп його роботи визначається ступенем цілеспрямованості, розвитку інтересів, нахилів. Темп роботи залежить також від навчальних можливостей, підготовленості учнів.

Інформаційно-розвивальні технології передбачають виклад педагогом теоретичних відомостей під час проведення лекції або семінарського заняття; організацію самостійної роботи учнів з вивчення нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання; розвивальні – спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи й засоби вирішення проблемних виробничих ситуацій тощо. До цих технологій входять проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з елементами дослідництва, діяльності, гри.

Педагогі усвідомлюють гостру потребу у створенні умов для реалізації особистісного підходу до учня як суб'єкта навчально-виховного процесу. Потрібно звертати увагу на інтелектуальні зміни, психічні новоутворення, а не тільки на розвиток умінь та навичок.

Найпростішою ланкою особистісно орієнтованої технології є особистісно орієнтована педагогічна ситуація. Це така навчальна ситуація, у якій учень повинен шукати сенс, пристосувати її до своїх інтересів, побудувати образ чи модель свого життя, вибрати творчий момент, дати критичну оцінку.

Особистісно орієнтовані технології мають на меті формування активної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати й коригувати свою навчально-пізнавальну діяльність. Сюди належить аудиторна (незначна) і позааудиторна самостійна діяльність учнів, робота за індивідуальним планом, дослідницька робота, метод проєктів тощо.

Найбільш цікавою та захоплюючою як для педагога, так і для учня стала робота над навчальними проєктами, що є практикою особистісно орієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. Для учня це є прагненням знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, уміннями та навичками.

В основі педагогічної технології «Створення ситуації успіху» лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення виконавця справи, виконавця явища наслідком власної фізичної або моральної напруги. Така технологія ефективна в будь-якій освітній системі.

Діяльнісні технології особливо ефективні у професійній підготовці майбутніх фахівців, оскільки спрямовані на підготовку професіонала, здатного кваліфіковано розв'язувати виробничі завдання. Ці технології передбачають проведення аналізу виробничих ситуацій, розв'язання ситуативних виробничих завдань, ділові ігри, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, організацію професійно спрямованої дослідницько-пошукової роботи тощо.

Серед педагогічних технологій навчально-виховного процесу найбільшу зацікавленість викликала сугестивна технологія, яка є ще мало поширеною, в основі якої лежить керування психічним станом учня. Педагогі активно застосовують популярні на сьогодні тренінгові технології, які впливають із сугестивної.

Педагогічна практика використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі у ВПУ №25 м. Хмельницького підтверджує їх актуальність та широкі можливості у навчанні та вихованні майбутнього фахівця як гармонійно розвиненої особистості.

Комп'ютерні технології створюють нові можливості для розвитку в учнів уяви, просторового мислення, належного художнього смаку, зокрема комп'ютерна графіка та мультимедійні технології сприяють розвитку почуття гармонії при сприйманні кольорової гами, просторового мислення, уяви, креативності, здатності до самовираження.

Інформаційно-комунікаційні технології стали сьогодні інструментальною основою для популяризації шедеврів світової культури, які раніше були доступні для ознайомлення лише під час безпосереднього відвідування музеїв, палаців, картинних галерей, художніх виставок тощо.

Практика використання інноваційних освітніх технологій у навчально-виховному процесі вищого професійного училища №25 м. Хмельницького дозволяє виявити певні проблеми та перешкоди у цій діяльності. Серед причин можна назвати: інертність та психологічний бар'єр до застосування інноваційного досвіду, який заважає педагогам діяти та мислити по новому, експериментувати; обмежений доступ до інформації щодо різноманітності педагогічних технологій та їх можливостей; невміння педагога проєктувати свою діяльність, структурувати соціально-культурний досвід на рівні

знань, норм, цінностей; розробка або впровадження інноваційних технологій вимагає від педагога значних витрат часу на підготовку, проектування своєї діяльності, необхідності набуття нового досвіду та знань (наприклад при застосування інформаційно-комунікаційних технологій) тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень... Основними шляхами підвищення ефективності навчально-виховного процесу у професійній школі з метою забезпечення відповідного рівня професійного потенціалу є: використання педагогічної інноватики; впровадження передового педагогічного досвіду; оптимізація, інтенсифікація та комп'ютеризація навчального процесу; використання активних форм та методів навчання, передових педагогічних технологій.

Для впровадження інноваційних педагогічних технологій необхідно подбати про вдосконалення структури управління ПТНЗ, створення в навчальному закладі оптимальних умов: мотиваційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових, науково-методичних, організаційних, інформаційних, нормативно-правових.

Використання управлінських інструментів організації та регулювання відносин у педагогічному колективі сприятиме формуванню бажаної моделі поведінки суб'єктів навчально-виховного процесу, організації педагогічного колективу як єдиної згуртованої команди, в якій кожен виявляє найвищий рівень професіоналізму, відповідальності, творчості та намагання зробити максимально важливий внесок у досягнення цілей навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія. – Вінниця, ДОВ «Вінниця», 2008. – 410с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. –К.: Академвидав, 2004. –352с. (Альма-матер).
3. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / Укладач О.І.Когут. – Тернопіль, 2005. – 204с.
4. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні // www.mon.gov.ua
5. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216с.
6. Освітні технології: Навч.-метод. посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. За ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с.
7. Підласий І. П., Підласий А. І. Педагогічні інновації // Рідна школа. — 1998. — № 12.)
8. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Директор школи. — 2001. — № 4 (148).

Загика Елена О.

Практика использования инновационных технологий обучения в учебно-воспитательном процессе высшего профессионального училища

В статье автором сделана попытка раскрыть особенности внедрения инновационных технологий обучения в учебно-воспитательный процесс высшего профессионального училища и проанализировать проблемы, с которыми сталкивается педагогический коллектив в условиях инновационного развития учебного заведения и оптимизации процесса обучения.

Ключевые слова: профессионально-техническое образование, педагогические технологии, педагогическая инноватика, инновационные технологии обучения.

Zagika Olena

The practice of using innovative technologies of studying, in educational process of High Professional School

In article author tried to reveal the special features of adoption new innovation technology of education into educational process of High Professional School and analyze problems, pedagogue staff faced with, in conditions of innovative development of educational institution and optimization of educational process.

Key words: vocational technical training, pedagogue technologies, pedagogue innovation, innovative technologies of studying.